

De didactiek achter WoordenSTART

voor de leerkracht

Een goed begin is het halve werk

Dinges

“Als je vanmiddag toch naar de stad gaat, neem voor mij dan zo’n dingetjes mee...”

**Hulpvaardigheid is een uitstekende eigenschap. Toch zouden we hier heel graag willen weten wat een ‘dingetjes’ is. Een ‘dingetjes’ is namelijk altijd iets waar de spreker niet op kan komen. En dan wordt het voor een behulpzame luisteraar toch lastig zoeken in die grote stad...
Woorden zijn erg belangrijk in ons leven. Dagelijks worden talloze woorden gebruikt; thuis, op straat, op de sportclub... Waar niet? Als je naar iemand luistert of met iemand praat worden woorden gebruikt. Het meisje dat lekker in haar eentje speelt, raakt niet uitgekleet. Zelfs als je nadenkt, gebruik je vaak woorden. Uiteraard worden er op school ook veel woorden gebruikt. Deze woorden hebben leerlingen nodig om te praten met een medeleerling, te begrijpen wat de leerkracht vertelt, een tekst uit een boek te leren, of te begrijpen wat die lastige opgave in het rekenboek inhoudt. Woorden zijn niet weg te denken uit ons leven.**

Woordenschat

Alle woorden die een mens kan gebruiken, worden tot zijn of haar woordenschat gerekend. Maar wat is nu een woord? Is het een toevallige verzameling van aan elkaar geplakte lettertekens? Is het de klank die ontstaat door het uitspreken van die tekens? Strikt genomen zou je kunnen stellen dat ‘antwaben’ een woord is. Het is namelijk een zojuist verzonden woord, maar wel een woord zonder een algemeen geaccepteerde betekenis. Op deze plek willen we het natuurlijk hebben over de woorden van de Nederlandse taal. Woorden waaraan we een bepaalde betekenis toekennen; woorden die we daardoor kunnen gebruiken om te communiceren. Laten we het woord ‘hond’ als voorbeeld nemen. Een hond is een zoogdier, het uiterlijk van een hond voldoet aan bepaalde kenmerken: vacht, poten, neus, ogen, oren en staart. Honden eten vlees en worden door vele mensen als huisdier gehouden. Een hond moet ook worden uitgelaten. Onze kennis van de hond is blijkbaar tamelijk groot. Dit heeft tot gevolg dat we het woord ‘hond’ hebben zien veranderen in een concept. We spreken van een concept als de betekenis van een woord is uitgebreid.

We maken onderscheid tussen de productieve en de receptieve woordenschat. Woorden die een taalgebruiker productief tot zijn beschikking heeft (die de taalgebruiker bij spreken en schrijven zelf gebruikt of kan gebruiken) zijn onderdeel van de productieve woordenschat. De woorden die worden begrepen, maar (nog) niet productief kunnen worden gebruikt, vormen de receptieve woordenschat. Op school worden dagelijks vele nieuwe woorden aangeleerd. Als kinderen op school komen, hebben ze al een woordenschat opgebouwd van meer dan 3.000 woorden. Naar

mate de kinderen meer woorden leren, kunnen ze hun eigen ideeën en denkprocessen beter verwoorden. Woordkennis is een voorwaarde voor schoolsucces. Onderzoeken wijzen uit dat scores van leerlingen op een woordenschattoets sterk samenhangen met hun schoolcijfers. Woordkennis en leerresultaten beïnvloeden elkaar. Als we woordenschatonderwijs intensiveren en systematisch aanpakken, kunnen we ervoor zorgen dat alle leerlingen de les woordelijk kunnen volgen en niet onverwacht struikelen over al te veel woorden die ze niet begrijpen. Door middel van een goede woordenschatdidactiek kunnen we bereiken dat leerlingen zich de leerstof, die verpakt is in woorden, veel beter eigen maken.

Knelpunten bij de woordenschat ontwikkeling

Werken aan woordenschat is werken aan schoolsucces. Gezien het algemeen aangenomen belang van een goede woordenschat, zou je verwachten dat woordenschatonderwijs van oudsher alle aandacht heeft gekregen en bovenaan de prioriteitenlijst staat. Jammer genoeg is dat niet altijd het geval. Woordenschat wordt voornamelijk aangepakt in de taallessen, losgekoppeld van de rest van het onderwijs, terwijl het uitbreiden van de woordenschat natuurlijk niet alleen in deze taallessen plaatsvindt. Het uitbreiden van de woordenschat vindt namelijk de hele dag plaats.

Andere problemen doen zich voor bij anderstalige kinderen. Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, zowel naar de kwantitatieve als naar de kwalitatieve aspecten van de woordenschat. Bij de

kwantitatieve onderzoeken staat de vraag centraal hoeveel woorden een kind kent. Bij kwalitatieve onderzoeken wordt gekeken naar de diepte of breedte van de woordkennis. Met andere woorden: hoe goed kennen kinderen de verschillende woorden en welke betekenissen worden eraan toegekend? De conclusie is dat er sprake is van een meervoudige woordenschatachterstand. Anderstalige kinderen kennen minder woorden en de woorden die ze hebben verworven, hebben waarschijnlijk een beperkte betekenisgeving.

Kinderen kunnen hun woordenschat ontzettend snel uitbreiden. Tot en met hun achtste jaar komen er ongeveer 600 woorden per jaar bij. Van hun negende tot en met hun twaalfde is de toename tussen de 1.700 en 3.000 per jaar, zodat ze op twaalfjarige leeftijd de beschikking hebben over zo'n 15.000 tot 17.000 woorden. Bij Turkse of Marokkaanse kinderen is zowel het aantal woorden waarmee ze op de basisschool komen als het aantal woorden waarmee hun woordenschat jaarlijks groeit veel minder. Ze beschikken op twaalfjarige leeftijd receptief over zo'n 10.000 woorden. Hun productieve woordenschat is nog veel kleiner. De oorzaak van het feit dat de woordenschat vanaf het achtste jaar voor Nederlandstalige kinderen enorm groeit, heeft te maken met de grotere rol van de zaakvakken. Blijkbaar profiteren allochtone kinderen hier veel minder van. Door hun kleine woordenschat, begrijpen ze teksten vaak niet en zijn ze ook niet in staat de betekenis van nieuwe woorden af te leiden uit de context.

De eerste 1.000 tot 2.000 woorden worden in een ervaringscontext geleerd. Dit geldt zowel voor taalvaardige als voor taalzwakke kinderen. De woordenschat van deze beide groepen peuters verschilt dan ook niet zo veel en gaat pas later verschil vertonen. Allochtone kinderen missen vaak al deze basiswoordenschat.

De woordenschat is een belangrijke basis voor schoolsucces. Kleuters die hun eerste jaren in een rijke taalomgeving hebben doorgebracht hebben de beschikking over meer woorden dan kinderen uit een taalarme omgeving. Veel interactie en regelmatig voorlezen hebben dus een positieve invloed op de woordenschatontwikkeling.

Een grote woordenschat zorgt ervoor dat nieuwe kennis gemakkelijker wordt verworven, omdat deze gekoppeld kan worden aan reeds bestaande kennis. Bij het proces van aanvankelijk lezen worden de te verklanken woorden immers al gekend, wat de directe woordherkenning vergemakkelijkt. Ook bij begrijpend lezen en de zaakvakken is een grote woordenschat van belang. De voornaamste oorzaak voor de uitval bij deze vakken vormt een geringe woordenschat. De Inspectie van het onderwijs schrijft in haar Onderwijsverslag 2003-2004 dat er veel ruimte aanwezig is om in de groepen 1 en 2 meer en vooral systematischer aandacht te besteden aan woordenschatonderwijs.

Op het gebied van lezen scoren de Nederlandse leerlingen gemiddeld goed, maar er is ook een relatief grote groep zwakke leerlingen. Ongeveer 10% van de leerlingen in het basisonderwijs kan aan het eind van groep 3 nog niet goed genoeg lezen. Bij technisch lezen scoort 10% van de leerlingen aan het eind van groep 8 niet hoger dan de gemiddelde leerling aan het begin van groep 6.

Het verwerven van woordenschat

Bij het verwerven van woordenschat zijn er drie principes aan de orde.

1. Labelen

Dit is het koppelen van een bepaalde klankvorm aan een object. Doordat deze verschillende keren aan de orde komt, gaat het kind bijvoorbeeld de klankvorm 'schip' koppelen aan het werkelijke object.

2. Categoriseren en betekenisuitbreiding

Het kind leert in de loop der tijd bij de woordbetekenisverwerving door categoriseren precies wat wel en wat niet onder het concept schip valt. Het kind leert als het ware de bandbreedte van het woord kennen. Het concept 'schip' breidt zich steeds verder uit. In deze fase wordt de klankvorm 'schip' dus niet meer alleen aan die ene schip gekoppeld, maar worden verschillende soorten schepen geïntroduceerd. Bij betekenisuitbreiding hoort ook het benoemen van onderdelen van de schip, zoals de steel. Daarnaast wordt nu duidelijk dat een lepel of een vork geen schip is. Als ook ter sprake komt dat je met een schip een kuil in het zand kunt graven, is er niet alleen een begrip, maar ook een categorie 'schip' ontstaan.

3. Netwerkbouw

In het hoofd van het kind wordt het woord 'schip' niet als een los kenniselement opgeslagen, maar als een onderdeel van het woordennetwerk; de woordenschat. Er lopen als het ware allerlei onderlinge verbindingen tussen de woorden; betekenisverbindingen, die woorden in het geheugen aan elkaar koppelen. Als woorden eenmaal een plaats hebben gekregen in het netwerk van de woordenschat, moet een kind er vervolgens nog mee aan de slag kunnen gaan; het zoeken naar woorden moet nog worden ingeoefend. Het feit dat er in de woordenschat verbindingen lopen vergemakkelijkt het vindproces; je hoeft niet het hele lexicon door, maar je zit al direct in een bepaalde hoek. De vindingsnelheid van een woord in het netwerk wordt hoger naarmate een woord vaker is gevonden. Woorden worden pas verankerd in het woordennetwerk als ze ten minste zeven keer zijn aangeboden. De vindingsnelheid is uiteraard van groot belang in spreek- en luistersituaties.

Didactisch model

Nu we weten hoe het proces verloopt van woordenschatverwerving, wordt het tijd om stil te staan bij de vraag op welke manier dit in de klas zou kunnen gebeuren. Welke didactiek is hiervoor geschikt? De definitie van woordenschatonderwijs kunnen we als volgt omschrijven: het (aan)leren van nieuwe woorden door de leeromgeving daarvoor geschikt te maken, de juiste werkvormen te kiezen, kinderen strategieën aan te leren en de juiste instructie te geven. Het idee dat we tijdens één les in één keer een aantal woorden kunnen uitleggen en dat kinderen die woorden dan 'kennen' klopt niet. Een weloverwogen werkwijze is belangrijk om te komen tot een succesvol woordenschatonderwijs.

De didactiek van Verhallen & Verhallen

Als didactisch uitgangspunt voor WoordenSTART is gebruik gemaakt van de didactiek van Verhallen & Verhallen. Deze didactiek wordt door onderwijsdeskundigen algemeen beschouwd als een goede methode voor het vergroten van de woordenschat van jonge kinderen. Bij het onderwijs aan taalzwakke kinderen is het niet nodig een andere didactische aanpak te hanteren, zij hebben echter wel meer aandacht en tijd nodig dan andere kinderen. Spil van de didactiek is het model van de viertakt, ook wel het VSCC-schema genoemd. De vier verschillende fasen kunnen niet los van elkaar worden gezien. Zij lopen bijna altijd in elkaar over.

Het viertaktmodel

1. Voorbewerken

In deze fase wordt een gunstige beginsituatie gecreëerd. De voorkennis van de leerlingen wordt geactiveerd en ze worden betrokken bij het onderwerp. De leerkracht opent bij de kinderen als het ware dat gedeelte van het woordenschatnetwerk waar het aan te leren woord het beste kan worden ingebed. In het gunstigste geval slaagt de leerkracht er ook in bij de leerlingen een leerbehoefte te scheppen.

2. Semantiseren

De leerkracht legt het woord helder uit. Dit gebeurt altijd in de context waarin het woord aan de orde is. De kinderen kennen op dat moment de betekenis, maar moeten zich de woorden nog eigen maken. Het is belangrijk om woorden niet als losse elementen, maar als onderdelen van clusters aan te bieden. De woordbetekenissen en woordrelaties moeten duidelijk worden gemaakt. De drie uitjes kunnen hierbij helpen: uitleggen, uitbeelden en uitbreiden. Bij het uitbreiden worden er woorden toegevoegd, waardoor clusters ontstaan. De drie uitjes helpen leerkrachten elk woordcluster kort en krachtig te semantiseren en de betekenissen helder te maken voor de kinderen.

3. Consolideren

Als de betekenis van een woord duidelijk is, moet het woord met de betekenis nog worden onthouden. Bij het consolideren worden deze inge oefend. De woorden krijgen een plekje in het geheugen. Het blijkt keer op keer dat deze fase van de viertakt te weinig aandacht krijgt. En dat terwijl het van cruciaal belang is dat er vaak geconsolideerd wordt. Woorden die slechts één keer behandeld zijn, worden zo weer vergeten. Leerlingen moeten dus de gelegenheid krijgen om veel te kunnen oefenen met de woorden.

4. Controleren

Om te weten of de kinderen de woorden ook werkelijk onthouden hebben, moet de leerkracht later het inge oefende woord terugvragen. Controleren is nagaan of de woorden en de behandelde betekenissen verworven zijn.

Bij woordenschatonderwijs is het van belang dat het woordnetwerk systematisch wordt uitgebreid. Het is van belang dat woorden daarom thematisch worden aangeboden. Ook moet er veel aandacht zijn voor de selectie van die woorden. Ten slotte moet er gewerkt worden van oppervlakkige woordkennis naar diepe woordkennis en van receptief naar productief.

De selectie van de woorden

Het programma WoordenSTART is bedoeld om de woordenschatuitbreiding van kinderen te stimuleren. Belangrijk daarbij is natuurlijk de vraag: "Welke woorden bieden we aan?" Om een verantwoorde keuze te maken, hebben we gebruik gemaakt van de derde herziene versie van de "Streeflijst woordenschat voor zesjarigen". Uitgangspunt van de samenstellers was de vraag welke woorden kinderen zouden moeten kennen na hun eerste twee schooljaren, zodat gewenste taalhelp aangeboden kon worden. De eerste "Streeflijst" verscheen in 1969 en richtte zich op de passieve woordenschat. Allereerst werd een woordenlijst samengesteld van 2.927 woorden. Deze werd voorgelegd aan dertig kleuterleidsters en dertig leerkrachten van de toenmalige eerste klas, maar alleen uit de regio Utrecht. Uiteindelijk kwam er een aantal interessante gegevens naar voren. Het belangrijkste was wel de lijst der unaniemen; woorden waarvan 90% of meer beoordelaars vonden dat ze begrepen zouden moeten worden door een zesjarig kind als ze zouden voorkomen in een eenvoudige, uitgesproken zin.

In de periode 1974-1981 werd er gewerkt aan een eerste herziene versie van de lijst. Redenen hiervoor waren de beperkingen van de lijst uit 1969. Het aantal beoordelaars was gering, de woonplaatsen waren niet goed verspreid en het onderzoeksgebied bleef beperkt tot het Noord-Nederlandse taalgebied. Een andere beweegreden om tot een herziening te komen was het gegeven dat taalgebruik verandert. Het woord 'kachel' wordt steeds minder vaak gebruikt en het woord 'computer' heeft inmiddels een stevige positie in de unaniemenlijst gekregen. Een derde reden was de wens van de makers van het kindertelevisieprogramma Sesamstraat om een voor Nederland en België gemeenschappelijke basiswoordenlijst te hebben, waarop de tekstschrijvers voor dit programma zich zouden kunnen oriënteren.

Bij het samenstellen van de derde "Streeflijst" (1995-1998) werd een zestal Noord- en Zuid-Nederlandse bronnen geraadpleegd. Zo werd onder andere een beroep gedaan op een onderzoek naar de Nederlandse woordenschat van allochtone kinderen en werden de bevindingen van een onderzoek naar de woordenschat in het Vlaamse onderwijs erbij betrokken. Daarnaast werden 47 verschillende afleveringen van Sesamstraat gebruikt om een woordfrequentieberekening uit te voeren. Deze bronnen vormden de basis voor het toevoegen van nieuwe, recente woorden aan de reeds bestaande lijst. Het aantal beoordelaars was inmiddels fors toegenomen: uit Nederland en België ieder 91. Naast een nieuwe unaniemenlijst voor Nederland en België, zijn er ook lijsten te zien met de meest populaire woorden uit de beide afzonderlijke landen. In totaal bevat de lijst 6.380 woorden.

WoordenSTART

We hebben bij het programma WoordenSTART gekozen voor een thematische aanpak om de woordenschatuitbreiding te stimuleren. De gekozen thema's sluiten nauw aan bij de belevingswereld van jonge kinderen. Binnen elk thema is gezocht naar een aantal concrete en abstracte woorden uit de "Streeflijst woordenschat voor zesjarigen". Elk afzonderlijk thema bevat een selecte hoeveelheid woorden. Woorden die nauw met elkaar verbonden zijn, zodat het aanleren van elk nieuw woord in een zinvolle context kan plaatsvinden. Een van de uitgangspunten van WoordenSTART luidt dan ook: woorden behandel je niet één voor één, maar in herkenbare clusters.

De woorden die binnen elk thema van WoordenSTART worden aangeboden laten zich op de volgende manier indelen.

aantal		
Niveau 1	25	In dit niveau bevinden zich eenvoudige concrete woorden uit de "Streeflijst".
Niveau 2	25	Hier bevinden zich de woorden die vaak wat moeilijker zijn. Ook zullen deze niet altijd in de "Streeflijst" voorkomen, maar ze passen wel erg goed binnen een thema. Een voorbeeld hiervan is het woord 'zandtafel'. Het komt niet in de "Streeflijst" voor, maar wel in het WoordenSTART-thema 'Naar school'.
Niveau 3	30	In deze groep zullen de abstracte woorden uit de "Streeflijst" te vinden zijn.

Binnen het programma WoordenSTART zullen standaard alle woorden worden aangeboden. Iedere leerkracht kan echter zelf instellen met welke niveaus door individuele kinderen geoefend gaat worden.

De didactiek van WoordenSTART

De didactische aanpak in het programma WoordenSTART is gebaseerd op het viertaktmodel van Verhallen & Verhallen. De vier fasen in WoordenSTART laten zich hiermee op de volgende manier vergelijken.

Viertaktmodel	WoordenSTART
Voorbewerken	Het verhaal
Semantiseren	Bekijken
Consolideren	Oefenen
Controleren	Toetsen

Voorbewerken: Het verhaal

Om de voorkennis van de kinderen te activeren wordt ieder thema van WoordenSTART geopend met een aansprekend verhaal. In combinatie met de mooie tekeningen wordt de aandacht direct geprikkeld. Kinderen zullen zich snel betrokken voelen bij de hoofdpersonen en krijgen de kans zich in te leven in het thema. Het verhaal opent het

gedeelte van het woordenschatnetwerk waar het aan te leren woord kan worden ingebed. Op deze manier wordt een gunstige beginsituatie verkregen voor het verder uitbreiden van de woordenschat.

Semantiseren: Bekijken

In dit onderdeel is een tweedeling aan te brengen. In de praatplaten worden de concrete woorden aangeboden, terwijl de abstracte woorden in het museum aan bod komen.

Praatplaten

De vijftig concrete woorden worden in enkele kleurrijke praatplaten afgebeeld. In die zinvolle omgeving wordt vaak al een deel van de woordbetekenis duidelijk. Kinderen kunnen in deze fase niet alleen het woord horen, maar ook gebruik maken van de 'woordenboekfunctie'. De betekenis van het woord wordt uitgelegd en naast een tekening kan ook een foto van het woord worden bekeken. Op deze wijze wordt ertoe bijgedragen dat het nieuwe woord zo breed mogelijk wordt aangeboden.

Museum

De dertig abstracte woorden worden in het museum uitgelegd. In deze omgeving kunnen de kinderen naar korte beeldverhaaltjes kijken. Daarbij zal een uitleg te horen zijn van het betreffende woord.

Consolideren: Oefenen

Aan de hand van tien verschillende, zeer afwisselende oefeningen komt een kind met alle woorden van een thema in aanraking. Deze woorden komen daarbij meerdere malen en in een steeds wisselende omgeving aan bod, zodat de betekenis zal worden ingeslepen en daarna ook weer kan worden herkend. Als ten slotte de betekenis van de woorden wordt vastgehouden, is het doel bereikt.

Relaties tussen woorden

Binnen die aangeboden oefeningen wordt gebruik gemaakt van diverse relaties die woorden tot elkaar kunnen hebben. Daarbij kan gedacht worden aan betekenisrelaties en vormrelaties.

Betekenisrelaties

Betekenisrelaties tussen woorden komen aan bod bij het gebruik van antoniemen, woorden met een tegengestelde betekenis. In allerlei oefeningen zijn hier voorbeelden van te vinden zoals: 'aandoen', 'uitdoen', 'inpakken' en 'uitpakken'. Tevens is er ruimte voor oefening met synoniemen. Twee verschillende woorden kunnen dezelfde betekenis hebben: 'vader' en 'papa'. Binnen WoordenSTART is er ook plaats voor het werken met hyponiemen, woorden met onderschikkende betekenis. Het woord 'werken' in het thema 'Naar school' kan als hoofdcategorie worden aangemerkt. De subcategorieën 'prikken', 'verven' en 'tekenen' zijn onderdelen die daarbij worden aangeboden.

Een oefening als 'Op zijn plek' leent zich uitstekend voor het leggen van betekenisrelaties tussen verschillende woorden. "Papa wast zich. Wat heeft hij nodig?" Uit de vier geboden mogelijkheden zal

een kind voor de 'handdoek' moeten kiezen. Op deze manier wordt de koppeling 'wassen - handdoek' gelegd. Ook de relatie 'oorzaak - gevolg' wordt aangeboden. In de oefening 'De film' is de vloer niet schoon meer, hij is vies geworden. Nu moet de stofzuiger gebruikt worden om hem weer schoon te maken. Daarnaast is er aandacht voor de relatie 'deel - geheel'. In de oefening 'De kast' moet het woord 'blokken' gecombineerd worden met 'blokkendoos' en 'slagroom' hoort op die manier bij 'gebakje'. Binnen de oefeningen is ook plaats voor tijdsaanduidingen zoals 'ochtend', 'middag' en 'avond'. En in 'Op zijn plek' komen begrippen als voor, achter, naast, in, op en onder heel uitstekend tot hun recht.

Vormrelaties

Woorden kunnen ook een onderling verband hebben als gelet wordt op hun vorm. In een oefening als 'Rijmrap' wordt een verband gelegd tussen op elkaar rijmende woorden. "Wat rijmt er op naam?" Hier moeten kinderen uit de vier aangeboden woorden kiezen voor het woordje 'raam'. Binnen de vormrelaties komen we ook de groep homoniemen tegen. Dit zijn woorden met een gelijke vorm, maar met zeer verschillende betekenissen. 'Aandoen' heeft niet alleen te maken met het aandoen een lamp. Op een andere plaats in het programma kan dit woord ook betrekking hebben op kleding.

Controleren: Toetsen

In dit onderdeel wordt nagegaan of de ingeoefende woorden beheerst worden. Voor elke groep niveauwoorden is er een aparte toets. Standaard worden de toetsen alledrie aangeboden. Leerkrachten kunnen deze instelling voor ieder kind afzonderlijk aanpassen, zodat er op maat getoetst kan worden. De leerling komt in een uitdagende, speelse omgeving terecht, waardoor de motivatie om de toets te gaan maken gewaarborgd is. De wijze waarop de uitbreiding van de woordenschat getoetst wordt, gebeurt aan de hand van verschillende soorten opdrachten. Er wordt niet alleen gevraagd naar de relatie beeld - klank, maar kinderen moeten ook kunnen categoriseren. Ze moeten bijvoorbeeld het woord 'emmer' kiezen uit vier aangeboden woorden om de groep 'water - gieter - kraan' te completeren. Een andere keer is het de bedoeling dat het afwijkende woord uit een groepje woorden gehaald wordt. Ook komt het voor dat er twee woorden worden aangeboden. Een derde woord moet gecombineerd worden met een van die twee. Kinderen moeten bij dit soort toetsen goed kunnen categoriseren.

Leerling Volg Systeem

WoordenSTART is uitgerust met een krachtig Leerling Volg Systeem. Het zorgt ervoor dat u de vorderingen van de leerlingen door het gehele programma perfect kunt volgen. Per woord is de beheersing na te gaan. U kunt in een oogopslag zien welke woorden in welke mate beheerst worden. Dit is niet alleen voor ieder afzonderlijk kind mogelijk, maar ook voor de groep kinderen als geheel. Op deze bijzondere manier kan uitstekend worden ingesprongen op individuele of klassikale hiaten. Resultaten kunt u inzien en desgewenst ook afdrucken.

Ten slotte

De door WoordenSTART consequent gehanteerde werkwijze (verhaal - bekijken - oefenen - toetsen) is uitermate geschikt om de vindsnelheid van een woord in het woordenschatnetwerk te vergroten.

Een van de grote voordelen zal dan zijn, dat je direct naar de bakker kunt gaan om een brood te kopen. Dat is prettiger dan een dwaaltocht door die grote stad op zoek naar... een dingetjes.

Bronvermelding

Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het onderwijs.

Dirkje van den Nulft, Marianne Verhallen.
Uitgeverij Coutinho bv (2001)

Woorden leren, woorden onderwijzen.

Marianne Verhallen, Simon Verhallen.
Uitgeverij CPS, Hoevelaken (1994)

Streeflijst woordenschat voor zesjarigen, derde herziene versie
Annemarie Schaerlakens, Dolph KohnStamm en Maryline Lejaegere
Uitgeverij Swets & Zeitlinger bv (1999)

Nederlandse taal in het basisonderwijs: www.taalsite.nl

Onderwijsverslag 2003/2004.

Jaarlijks verschijnend onderzoeksverslag over de staat van het Nederlandse onderwijs.